

بازگای زندگی

سایر نور و رحمت،

پیشوایان هدایت

تألیف

دکتر محمد دریایی

مرکز نشر و انتشارات

سرشناسه : دریایی، محمدرسل، ۱۳۳۰-
 عنوان و نام پدیدآور : بازکاوی زندگانی پیامبر نور و رحمت، پیشوایان هدایت/ تالیف محمددریایی
 مشخصات نشر : تهران: سفیراردهال: سبحان نور، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۴۶۴ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۶۸-۴۳-۵ : ۱۰۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت : کتابنامه.
 یادداشت : نمایه.
 موضوع : چهارده معصوم -- سرگذشتنامه
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۰ ب۲ ۴/د BP۲۶
 رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۵۹۹۷۵

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۶۸-۴۳-۵

تهران: خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبروی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

بازکاوی زندگانی پیامبر نور و رحمت، پیشوایان هدایت

© حق چاپ: ۱۳۹۱، انتشارات سفیراردهال www.safirardehal.ir

نوبت چاپ: اول

نویسنده: دکتر محمد دریایی

ناظر فنی چاپ: سید حسین عابدینی اردهالی

صفحه‌آرایی: آرساگو

طرح جلد: احمد آقاقلی‌زاده

چاپ: سفیر - صحافی: سفیر - لیتوگرافی: نقش سبز

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

شماره نشر: ۱-۱۴۲

کاغذ: تحریر سفید ۷۰ گرمی

بها: ۱۰۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری،
 اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و
 مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فلسفه صلوات و درود بر محمد ﷺ و خاندان پاک او

در ادیان و مذاهب الهی، آیین نیایش در معابد و پرستشگاه‌ها و کانون تبلور عشق و عرفان صورت می‌گرفت. اسلام، آیین پرستش و نیایش را در گستره‌ای به وسعت کیهان و در عرصه زمین و زمان مقرر نمود. بهترین تجلی‌گاه ابراز عشق و تبلور عرفان در مجموعه‌ای وزین و بی‌بدیل به نام «زبور آل محمد» و تحت عنوان صحیفه سجاده‌یه برخاسته از لطیف‌ترین مفاهیم توحیدی و عرفانی چهارمین اختر آسمان ولایت و امامت، حضرت زین العابدین امام سجاده علیه السلام، گواه راستین صحنه‌های دهشتناک خاک نینوا و ستم‌بارگی‌های یزیدیان و زاده تبهکار ابوسفیان، همو که نماد مطلق شرک جاهلیت بود. در فرارهای گونه‌گون پیام‌های زبور عاشقانه فرزند سالار شهیدان، مهمترین آغازگر پیام‌های صحیفه، صلوات و درود بر محمد و آل محمد است تا بر پایه سیاق آیات قرآن و با پیروی از کانون هستی‌بخش آفرینش، رحمت و برکت بر پیامبر و آل او که همان اهل بیت و عبرت پاک اوست، ساری و جاری می‌گردد. بازتاب این درود و صلوات در معنا و مفهوم، بر همه باورمندان هوش نثار گردیده و موجب آرامش قلب و پالایش روح مؤمنین و مؤمنات و ذخیره و توشه‌ای در مساجد می‌شود. با صلوات و درود بر پیامبر، کفه اعمال آدمیان، وزین، محوکننده آثار سرگ و شک و شبهه و نفاق و انرژی مثبتی است در ادامه و ارتقای راه کمال و امید نور بخش به اهداف آرمانی باورمندان آیین مبین. این است رمز و راز تأکید بر صلوات و درود بر پیامبر که آغازگر آن خداوند متعال و فرشتگان و مؤمنان راستین و مجربان رحمت‌جوی وادی عشق و عفاف و توحید اوست.

اینک از انبوه روایات منقول از اهل سنت و جمعه در خصوص صلوات چنین آمده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: «بر من صلوات دهم بریده (الصلوة البتراء) نفرستید!» عده‌ای گفتند: «ای رسول خدا! صلوات دهم بریده چیست؟» پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «این که می‌گویند: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، و می‌ایستند؛ بلکه چنین بگویند: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ. و در جای دیگر چنین آمده: پیامبر صلی الله علیه و آله اهل بیت خود را زیر بار چه یا عبا داخل نمود و فرمود: «اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ آلُ مُحَمَّدٍ فَأَجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَ بَرَكَاتِكَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ...» و یا در روایت دیگری فرمود: «اللَّهُمَّ أَنْهَمْ مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُمْ فَأَجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَ رَحْمَتَكَ وَ مَغْفِرَتَكَ وَ رِضْوَانَكَ عَلَى وَ عَلَيْهِم».

به اجابت رسیدن این دعای پیامبر صلی الله علیه و آله مستلزم آن است که خداوند، صلوات آفرینش را بر اهل بیت وی نیز ارزانی بدارد و هنگامی که صلوات الهی، پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت وی را در بر گرفت، قطعاً صلوات مؤمنان نیز چنان خواهد بود، که سیاق آیه نیز آن را برپا نماید. نتیجه آن که اهل بیت علیهم السلام داخل در آیه «إِنَّ اللَّهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ...» (احزاب/ ۵۶) بوده و مقصود این است که کامل‌ترین درودها بر محمد و آل او باد.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَ صَلِّ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ وَ عَلَى جَمِيعِ الْمَلَائِكَةِ مِنَ الْآنَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ

فهرست مطالب

مقدمه ناشر	۹
مقدمه / خصایل اخلاقی پیامبر اعظم علیه السلام ، پارادایم جذب و انجذاب	۱۳
فصل ۱ / الگوی انسان کامل	۲۱
فصل ۲ / جهان پیش از ظهور پیامبر صلی الله علیه و آله	۲۹
فصل ۳ / تولّد و بالندگی پیامبر صلی الله علیه و آله	۳۹
فصل ۴ / مقدمات بعثت پیامبر صلی الله علیه و آله	۵۷
فصل ۵ / آغاز وحی و بعثت پیامبر صلی الله علیه و آله	۶۷
فصل ۶ / رسالت جهانی پیامبر صلی الله علیه و آله	۹۱
فصل ۷ / الگوی همواره جاوید انسانیت	۱۰۳
فصل ۸ / خلافت و جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۳۱
فصل ۹ / جهاد، دفاع از ناموس اسلام	۱۴۷
فصل ۱۰ / نبردهای صدر اسلام	۱۵۳
فصل ۱۱ / ازدواج‌های پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۶۱
فصل ۱۲ / امامت و فلسفه جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۶۹
فصل ۱۳ / امام علی علیه السلام ، جانشین حقیقی پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۸۷
فصل ۱۴ / قیام‌های حق‌طلبانه در تاریخ اسلام	۲۱۹

فصل ۱۵ / اعجاز بلیغ کلام امامان شیعه.....	۲۴۳
فصل ۱۶ / امام حسن علیه السلام ، پیشوای صابران.....	۲۸۳
فصل ۱۷ / امام حسین علیه السلام ، سالار شهیدان.....	۲۹۵
فصل ۱۸ / امام سجاد علیه السلام و تداوم راه عاشورا.....	۳۱۳
فصل ۱۹ / امام باقر علیه السلام و تبیین مکتب.....	۳۲۵
فصل ۲۰ / امام صادق علیه السلام و تدوین پیام.....	۳۳۵
فصل ۲۱ / امام کاظم علیه السلام در اوج حصر و اختناق.....	۳۵۵
فصل ۲۲ / امام رضا علیه السلام و افشای حیل‌های سیاسی.....	۳۶۵
فصل ۲۳ / امام جواد علیه السلام ، اسوه نبوغ و تقوا.....	۳۸۷
فصل ۲۴ / امام هادی علیه السلام ، الگوی مبارزه.....	۳۹۵
فصل ۲۵ / امام حسن عسکری علیه السلام ، اسوه مقاومت و خویشتن‌داری.....	۴۰۱
فصل ۲۶ / مهدی موعود (عج) و دوران غیبت.....	۴۰۹
ضمیمه‌ها.....	۴۱۷
فهرست تفصیلی مطالب.....	۴۱۸
فهرست منابع و مآخذ.....	۴۳۱
نمایه.....	۴۳۷

مقدمه ناشر

اسلام و پیامبر ﷺ، دو رکن بنیادین در هندسه توحیدی است، که هر یک بیانگر حقیقت دیگری است. پیامبر ﷺ همان اسلام مجسم است و اسلام همان دکترین پیامبر ﷺ است که به صورت مکتب و آیینی درآمد است و هر یک را با دیگری می‌توان شناخت. به وجهی می‌توان گفت، تفاوت آن‌ها همانند تفاوت مفهوم و مصداق است.

در میان ویژگی‌ها و صفاتی که قرآن، حضرت محمد ﷺ را با آن توصیف می‌کند، علاوه بر رسول، شاهد، داعی، مبشر و مربی، یزکی، معلم بودن پیامبر و در بطن فحوی آن علم و حکمت را نیز جای داده است. خاستگاه چنین ویژگی‌هایی، گسترده بودن رحمت، عطوفت و رأفت بزرگ‌مردی الهی است که به فرموده خالق هستی *رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ* یعنی پیامبر رحمت، که رسول علم و حکمت و صبر و استقامت و تزکیه و تعلیم است، به همین لحاظ، صاحب شریعت و مجری برنامه الهی به خاطر داشتن خصلت‌هایی از قبیل امانت، عدالت، عصمت و تمام ارزش‌های اخلاقی و الهی، به عنوان وسیله دیگری برای گرایش مردم و گسترش اسلام نیز بوده است.

﴿فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لَئِنَّ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾.

«به سبب رحمت الهی، در برابر مؤمنان نرم و مهربان شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌شدند».

(آل عمران / ۱۵۹)

آری، شخصیت والای پیامبر ﷺ و ویژگی‌های اخلاقی آن حضرت، سهم تعیین‌کننده و به سزایی در ترویج و تحقق اسلام ناب داشته است.

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

«به یقین پیامبری از میان شما به سویتان آمد که رنج‌های شما بر او سخت است و اصرار بر هدایت شما دارد، و نسبت به مؤمنان رئوف و مهربان است». (توبه/ ۱۲۸)

اسلام جبهه اجرای احکام الهی را با بیان ملاک‌های جانشینی رسول الله ﷺ در قالب ولایت امری جامعه اسلامی تضمین کرده و دوام تحقق و استمرار عینی و اجتماعی دین را جاویدان می‌کند. و نیز توان و کارایی خود را در جذب و هدایت انسان‌ها و به دست گرفتن زمام امور جامعه در میان رسول اعظم ﷺ به خوبی نشان می‌دهد و می‌تواند الگوی جامعی برای تمام نسل‌ها در طول تاریخ به شمار آید. چگونگی اثبات این مطلب، در متون پی‌آمده در این کتاب را طلب می‌کند.

مجموعه مضامین تحقیقی کتاب، مستند به مدارک مسلم تاریخی است که به شیوایی قلم پژوهشی مؤلف محترم، جناب آقای دکتر محمد عزایی وزانت خاصی بخشیده و این بار هدف از تحقیق را در دفاع از حریم رسالت و مظلومیت ولایت اهل بیت علیهم السلام در عرصه تاریخ مغفول قرار داده است.

مؤلف با نگرشی عمیق و تحلیلی دقیق، دکترین رسالت و تدلوم آن که از سرچشمه وحی و نبوت سیراب گشته، در پاسخ به شبهات و ابهامات ناآگاهانه و جاهلانه مطرح شده از سوی کژاندیشان و مغرضان رسالت و امامت، با بصیرتی برخاسته از سر عشق و خرد، شاخص‌های صیانت از نظام ولایت پیامبر رحمت و امامت علوی را تبیین و تبیین بخشیده است.

قرآن‌سوزی و اسلام‌هراسی غربی‌ها نیز از سر کینه و جهل به مفاهیم و ارزش‌های انسانی است. سناریوی سلمان رشدی مرتد و دل‌ک‌های سیاسی و کلیسایی هلندی و آمریکایی و دانمارکی که نشان از ادامه جنگ‌های صلیبی دارد، با حمایت صهیونیسم غارتگر و جنایت‌پیشه جهانی، بیانگر عمق جهل و کینه نسبت به اسلام و مسلمین است:

هرچند این گونه تلاش‌های مذبحخانه به جایی نرسیده و نخواهد رسید.
در طول تاریخ، هرگاه ستمگران قصد جسارت و اهانت به قرآن، پیامبر و اسلام را در
سر داشته‌اند به خاک مذلت غلتیده بر تبلور حقانیت اسلام و ارزش‌های الهی افزوده شده
است:

﴿لَا يَزَالُ يُوَيْدُ هَذَا الدِّينَ بِرَجُلٍ فَاسِقٍ﴾

و ما نیز از همین موضع که جایگاه نشر، ترویج حقایق اسلام و خصلت‌های انسانی و
ارزش‌های الهی است با منطقی استوار و با آهنگی رسا و پُرطنین، اقدامات شنیع و ابلهانه
عده‌ای لائیک و برخوردار از پستوانه‌های مادی صهیونیستی را محکوم کرده و اعلام براءت
می‌کنیم.

در پایان از همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در راستای تشویق ناشر و مؤلف
به منظور ترویج و توسعه فرهنگ و ادب و اهل بیت عصمت و طهارت و پاسخ به شبهات
معاندان، تشکر قدردانی می‌شود.

مدیریت انتشارات سفیر اردهال

تقدیم بہ

بانوی خداکار و ایثارگر، اولین ایمان آورنده بہ رسالت الہی،

ہمسفر خداکار پیامبر اعظم اسلام،

حضرت خدیجہ کبریٰ (س)

او کہ با ایمان و ایثار خویش بہ شرفِ طہِ نبوت جانی تازہ داد

و شاخہ های تو منہ کوثر ولایت شش جلوی را در کسوفِ ہستی،

روح و ریحانی عطر آگین بخشید

مولف

مقدمه

به نام خداوند علم و حکمت

خصایل اخلاقی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، پارادایم جذب و انجذاب

محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله پیش از بعثت به دلیل آراستگی به فضایل اخلاقی و رفتار مقبول و پرهیز از ردائیل بین مردم محبوب بود. خاندان و خانواده ایشان بزرگمنش، صاحب کمال و در زمره فرهیختگان مکه و حجاز بودند. این سوابق زمینه‌ای را ایجاد کرد که پس از مبعوث شدن و آغاز دعوت به دین اسلام، همگان به او بگروند و سخن صادقانه و خالصانه حضرت را از سر صفا بپذیرند؛ البته بعضی که محبوس در عنادها و تعصب‌های خود بودند و بر دین آبا و اجداد خویش تأکید می‌ورزیدند، نتوانستند فکر و خلق و خوی خویش را از باورهای شرک‌آلود رها سازند و سخن حق حضرت را بپذیرا شوند. از این رو از آغاز رسالت، دو موضع درباره گفتار و نوشتار آن حضرت وجود داشت: موضع اول پیروان حضرت و پذیرندگان اسلام بودند که اگرچه درباره دین جدید اطلاع کافی و شناخت قانع‌کننده‌ای نداشتند، اما مجذوب اخلاص، پاکی، حسن معاشرت و مهربانی و عطوفت حضرت شده بودند. موضع دوم با اینکه هیچ دلیل و مدرکی برای مخالفت نداشتند، اما التباس روح و

روان آنان به رجس و ناپاکی یا ترس از کف دادن موقعیت اجتماعی خود، موجب کینه‌توزی، دشمنی و تهمت‌های ناروا و رفتارهای ناپسند آنان شده بود.

هر دو جریان مواضع خود را می‌گفتند و می‌نوشتند؛ بسیاری از این مواضع که توسط افراد مختلف مسیحی، یهود و بت‌پرستان حجاز ابراز شده بود، در قرآن کریم ثبت شده است. آثار بر جای مانده در فرهنگ مسیحی و یهودی و عربی از سده نخست اسلامی نیز نشانگر این مواضع است. بنابراین حضرت محمد ﷺ تنها پیامبری است که در زمان رسالت و حیات شریفش، آثاری درباره ایشان نوشته‌اند و این آثار کم و بیش به دست ما رسیده است.

عروة بن زبیر (درگذشت ۹۴ ق. / ۷۱۱ م.) آغازگر سیره‌نگاری رسول اعظم ﷺ است و طبری، ابن اسحاق و افرادی از وی منقولاتی در آثار خود آورده‌اند. شرح‌بیل بن سعد (درگذشت ۱۲۳ ق.) نیز درباره صحابه رسول الله ﷺ و اقدامات بزرگ آنان مثل شرکت در جنگ بدر و جنگ احد آثاری نوشت و کتاب مشهوری ساخت.

بنابراین از بین موضوعات متعدد، نخستین موضوعی که توجه پژوهشگران مسلمان را به خود جلب کرد، سیره به عنوان رفتار کردار و اخلاق ویژه آن حضرت بود و در زمینه سیره‌نگاری هم، مغازی (غزوه‌های) آن حضرت را گرایش کردند. از این رو عنوان اغلب نوشته‌های نخست مسلمانان، مغازی است. اتفاقاً پژوهشگران عرب هم به فتوحات و نبردهای حضرت در سرزمین‌های درون و بیرون از حجاز پرداخته‌اند. برای نمونه کسی به نام سبنوس (۶۶۰ م.)، گاهنامه یا گاهشماری درباره ارامنه نوشت و ضمن آن به حضرت محمد ﷺ پرداخت. سبنوس، حضرت محمد ﷺ را احیاگر یکتاپرستی معرفی کرد و نوشت:

«محمد ﷺ خدای ابراهیم را به مردم معرفی کرد و آموزه‌های خداوند را به مردم شناساند».^۱

جان بارینکای از راهبان مسیحی شمال بین‌النهرین نیز در سال ۶۸۶ میلادی نوشت:

۱. گاهنامه مسیحیان ارامنه، سبنوس، ۶۶۰ میلادی.

«محمد ﷺ یک راهنما و مرئی برای انسان‌ها بود و به همین دلیل، مردم به او وفادار ماندند».

این‌ها نمونه‌هایی بود که در همان سده اول قمری توسط اروپاییان تألیف و عرضه شده است. این روند همچنان در سال‌های بعد ادامه یافته است به طوری که در قرن بیست و یکم، پاپ به اظهار نظر درباره رسول اکرم ﷺ می‌پردازد.

عبدالله بن ابی بکر بن عزم (درگذشت ۱۳۰ ق. / ۷۴۷ م.)، عاصم بن عمر بن قتاده (درگذشت ۱۲۰ ق. / ۷۳۷ م.) و محمد بن مسلم بن شهاب الزهري (درگذشت ۱۲۴ ق. / ۷۴۱ م.) نسل اول مغازی‌نگاری محسوب می‌شوند. زهري برای نخستین بار واژه سیره را به کار برد آن‌گاه پس از گذشت چند سال، سیره به عنوان شاخه‌ای از تاریخ اسلام به زندگی شخصی و حوادث مرتبط با حضرت رسول، در مکه و مدینه و سفرهای ایشان می‌پردازد. سیره ابن اسحاق (۱۵۰-۸۵ ق. / ۷۶۷-۷۰۴ م.) در سه بخش مبتدا یا حوادث پیش از بعثت، رخدادهای دوره مکه و حوادث دوره مدینه تا فتح مکه بسیار مشهور است و مبنای صدها اثر علمی در زمینه سیره‌نگاری است. سیره ابن اسحاق به عنوان اثری جامع و تجميع همه آثار پیشین، نقطه عطفی در تاریخ اسلامی شد و سیره‌های بعد تا کنون با توجه به این اثر ساخته شدند. مطابق برخی احوال، ابن اسحاق نام مغازی را بر کتابش گذاشت، اما ابن هشام آن را به سیره تغییر نام داد.

بدین سان تألیف و پژوهش درباره حضرت رسول ﷺ آغاز شد و چون جریانی فراگیر، روبرو به روز بر کمیّت و کیفیت آن افزوده شد و هزاران اثر به روش‌های مختلف درباره حضرت نوشته و کتاب‌های متنوعی در شرق و غرب عرضه شد.

نابراین رسول اعظم ﷺ در طول تاریخ همواره مورد توجه پژوهشگران، نویسندگان و خبرنگاران بوده است. همین محبوبیت موجب شد تا آثار قلمی درباره ایشان از دوره رسالت آغاز شود و مدام رو به ازدیاد و گسترش باشد. حال این پرسش مطرح می‌شود که چرا مردم و فرهیختگان از ملل مختلف و با گرایش‌های اعتقادی گوناگون به آن حضرت توجه و اشارت داشته‌اند؟

پاسخ این پرسش را باید در شخصیت و در میراث ملکوتی و معنوی آن حضرت جست‌وجو کرد. شخصیت ایشان در سه جنبه اندیشه، خصایل ذاتی و رفتارها

در اوج بود. با این که عرب حجاز قدرت فهم اندیشه‌های آسمانی آن بزرگوار را نداشت، اما خلق و خوی نیک و رفتارهای کریمانه رسول الله ﷺ را به خوبی می‌فهمید و مجذوب آن شده بود. حسن معاشرت آن حضرت حتی نسبت به دشمنان، و عطا و مهربانی نسبت به کودکان و زنده‌پوش‌ترین افراد در محیط پر از کینه و عناد حجاز، او را از دیگران ممتاز می‌ساخت. پژوهشگران غرب همین اخلاقیات را زمینه و عامل پیشرفت دعوت نبوی می‌دانند.

اما میراث حضرت در دو زمینه میراث دوره رسالت و میراث پسین قابل مطالعه است. در سال ۱۰ هجرت پس از گذشت ۲۳ سال از بعثت، ثمره و نتیجه تلاش‌های آن حضرت را به خوبی می‌توان در جامعه مکه و مدینه دید؛ زیرا قبایل جاهلی متنازع و عقب‌مانده و فاقد بنیادهای مدنی اکنون به جامعه شهری رو به پیشرفت، با بنیادهای تربیتی و آموزشی، برخوردار از عدالت و مساوات و بهره‌مند از روابط انسانی سعادت‌محور تبدیل شده بودند. اما میراث پسینی، بدی بود که پیامبر اعظم ﷺ در دوره رسالت کاشت و در سده چهارم و پنجم قمری، همانند درخت نومنندی به نام تمدن اسلامی بر همه جهان سایه افکند.

پژوهشگران مسلمان و غیر مسلمان همواره نسبت به میراث معنوی، فرهنگی و تمدنی رسول الله ﷺ با تعجب به جست‌وجوی علل، یافتن متغیرهای تأثیرگذار، چگونگی مدیریت و هدایت شخص رسول الله ﷺ و در مراتب بعد اصحاب و یاران حضرت بوده‌اند. به همین دلیل پژوهشگران یافته‌های خود را تألیف کرده و آثار علمی فراوانی پیرامون حضرت رو به افزایش بوده است.

حال نوبت به عصر حاضر می‌رسد و به سراغ نسل کنونی می‌رویم تا ببینیم چه ضرورتی برای تداوم بررسی‌ها و مطالعات در حوزه پیامبرپژوهی وجود دارد و اساساً چه اقتضائاتی ایجاب می‌کند، که نه تنها راه گذشته را ادامه دهند بلکه آن را به عنوان یک رشته علمی توسعه داده و روز به روز آمار تألیفات درباره حضرت را افزون‌تر کنند. رسول الله ﷺ حضور روحانی و ملکوتی است که در اعصار و قرون گذشته، حال و آینده، جاری بوده و سرچشمه جوشانی است که همگان را سیراب می‌کند.

به فرموده امام علی (علیه السلام)، رسول اکرم ﷺ طیب حاذق و دلسوزی بود که با مهربانی درمان می‌نمود:

«طیب دوار بطبّه قذ احکم مراهمه واحمی مواسعه.»^۱

«طیب سیاری است که بر زخم‌های همه جوامع خواهان و تمام انسان‌های نیازمند در طول تاریخ مرهم نهاده و آنان را مداوا و درمان کرده است.»

فرموده قرآن کریم: «کان فی رسول الله اسوة حسنه» به عنوان قضیه حقیقی محدود به زمان و مکان خاصی نیست و همه ادوار را پوشش می‌دهد. از این رو رسول اکرم ﷺ برای این زمان و برای نسل حاضر و نیز اعصار و نسل‌های آینده به عنوان یک الگو است.

مغازی، فتوح، مولدالنبی، اخلاق النبی، طعام النبی، لباس النبی و سیره النبی، عناوین کتاب‌هایی است که در قرن اول و دوم قمری درباره آن حضرت تألیف و عرضه شد. امروز شاید نیازی به این موضوعات نباشد و نسل حاضر اگر چه مشتاق فیلم و سریال، موسیقی و رمان، فرهنگ‌نامه و مانند این‌ها درباره حضرت است، اما نیازمند عرضه سخن و پیام آن بزرگ‌مرد جهان بشریت در قالب روش‌های مدرن نیز هست.

آثار فراوانی که از گذشته به ما رسیده، نیاز به بازسازی دارد تا مطابق با ذوق و ادبیات نسل جدید شود و بتواند با این نسل تفاهم و تفارار سازد. البته تکمیل کردن کارنامه پژوهش درباره حضرت نیز ضروری است که با یافتن آثار مفقود یا استخراج قطعات مغفول از دیگر آثار، این کارنامه بی‌بدیل کامل‌شدنی است.

آثاری که به دست نسل‌های بعد رسیده، تا کنون در عرصه‌های مختلف فرهنگ، ادبیات، اجتماع و سیاست، تحولات زیادی را رقم زده و کارنامه پُر باری را ساخته است.

افزون بر ضرورت تأسی و اقتدا به سیره رسول الله ﷺ که متوجه عموم مردم است، ضرورت دیگری برای فرهیختگان اعم از مسلمان و غیر مسلمان مطرح است و آن شناسایی وضع موجود و مشکلات اخلاقی و اجتماعی و استخراج راهکار درمان برای

۱. رساله توبین فقهی پزشکی، مسائل درمانی ج ۱، عبدالکریم بی‌آزار شیرازی، چاپ دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران.

رهایی از وضعیت موجود تا رسیدن به وضع مطلوب است.

پیامبر اعظم ﷺ به دلیل خاتم بودن، مشکلات همه جوامع را پیش‌بینی فرموده و در سخن، اندیشه و سیره حضرت نکاتی هست که باید توسط نخبگان شناسایی و با ادبیات امروزی، به مردم معرفی شود.

این رهیافت‌ها را در چند محور زیر می‌توان نشان داد:

۱- زمینه‌هایی که پژوهش به اندازه کفایت است، و زمینه‌هایی که فاقد منابع مورد نیاز است.

۲- تحولات تاریخ در عرصه پیامبرپژوهی: روشی و محتوایی.

۳- نقد و بررسی حجم دارنامه مطالعات پیرامون آن حضرت و پراکندگی آن در بین ملل مختلف.

جمع‌بندی اطلاعات موجود در این مجموعه، گویای این است که بعضی از اصحاب و رهبران دیگر ادیان در گذشته و حال، آثار فراوانی در حوزه سیره‌نگاری محمد رسول‌الله ﷺ نوشته‌اند اما مسلمانان به ویژه در ایران، به بررسی نقادانه این آثار کمتر پرداخته‌اند. مردم جهان در کشورهای مختلف تشنه شناخت و آگاهی درباره حضرت و اخلاق ایشانند.

نوشته‌های پرمغز در معرفی پیامبر اعظم ﷺ به زبان‌های شرقی و غربی و ارسال آن به مناطق دور و نزدیک ضروری است.

در عرصه مرجع‌نگاری مثل دایرةالمعارف‌نگاری، فرهنگ‌نامه‌نویسی، نسخه‌شناسی و...، بسیار کم کار شده است و راه‌اندازی پروژه‌های پژوهشی در این زمینه‌ها ضروری است.

تصحیح منابع مرجع جهان که مطالبی غیر واقعی و آمیخته به تحریف درباره وقایع زندگانی آن حضرت دارند، ضرورت دیگری است که کمتر به آن اهتمام شده است.

متأسفانه تا کنون یک فیلم درباره پیامبر اکرم ﷺ ساخته شده، به طوری که می‌توان درباره حوادث مهم زندگی حضرت ده‌ها فیلم ساخت.

کارهای انجام‌گرفته، نشانگر این است که برای معرفی کردن آن حضرت با استفاده از

تکنیک‌های ادبی جدید، کم کار شده است؛ از این رو تألیف فیلم‌نامه، نمایش‌نامه، رمان، قصه و امثال این‌ها ضروری است.

بررسی سیره حضرت توسط عالمان مذاهب و ادیان به روش تطبیقی کار نشده یا بسیار کم کار شده است. به هر حال راه‌اندازی پیامبرپژوهی تطبیقی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی یک ضرورت است.

از آنجایی که مبنای هر گونه کارشناسی، طراحی و ارائه راهکار در این زمینه منوط به داشتن اطلاعات است، کتاب‌شناسی‌های موجود می‌تواند تأمین‌کننده اطلاعات باشد و امیدواریم عالمان و نخبگان به تحقیقات و پژوهش‌های این حوزه سر و سامان جدی دهند و آموزه‌های نبوی را در زندگی علمی و عادی همه مسلمانان احیا سازند.

کتاب حاضر که تقدیم حضورتان می‌شود، قطره‌ای است از اقیانوس معارف سیره و شیوه پیامبر رحمت، رسول علم و حکمت صلی الله علیه و آله و رهبری امامان شیعه، و در راستای پاسخ گفتن به برخی از شبهات و سؤالات که احیاناً در ذهن معنایاب نسل جدید شکل می‌یابد. همچنین سعی و تلاشی است در حل برخی زوایای سیره تابناک که در سایه پژوهش‌های متقن، آموزه‌ها و راهکارها را نشان گرفته است. کلید حرکت و چالشی است نوین در تبیین حقایق پارادایم جذب و انجذاب عموم نسل‌ها در تمامی اعصار، و توضیح شاخص‌ها و خصلت‌هایی است که دوست و دشمن را جذب حوزه پرجاذبه الگوهای بشری نموده و در عرصه عشق و اخلاق و برهان و عرفان نبوی، پیام‌های پویا و پایایی دارد.

امید است، خداوند ما را شایسته پیروی از خصلت‌ها و ویژگی‌های کمال انسانی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله فرماید.

محمد دریایی

۱۶ ربیع الاول ۱۴۱۳

تصویر سیمای محمد ﷺ
در کلام منظوم

ماه فرو ماند از جمال محمد سرو نروید به اعتدال محمد
 قدر ملک اکمال و سزنی نیست در نظر قدر با کمال محمد
 وعده دیدار هر کس به قیامت لیلۃ الاسری شب وصال محمد
 آدم و نوح و خلیل و موسی و عیسی آمده مجموع در طلال محمد
 عرصه دنیا مجال بهمت او نیست روز قیامت مگر مجال محمد
 شمس و قمر در زمین حشر نمانند نور نماند مگر جمال محمد
 وان همه پیراسته به جنت و فردوس به او که جوش کند بلال محمد
 همچو زمین خوابه آسمان که بفتد تا بدهد بوسه بر سال محمد
 شاید اگر آفتاب و ماه نماند پیش دو ابروی چون حلال محمد
 چشم مرا تا به خواب دید جالش خواب نمی کرد از خیال محمد

سعدی اگر عاشقی کنی و جوانی
 عشق محمد بس است و آل محمد